

Sceptici : Negeren of proactief behandelen?

Deniz Canpolat

KNMI stageverslag

De Bilt, 2010

PO Box 201
3730 AE De Bilt
Wilhelminalaan 10
De Bilt
The Netherlands
<http://www.knmi.nl>
Telephone +31(0)30-220 69 11
Telefax +31(0)30-221 04 07

Author: Canpolat, D.

Sceptici: negeren of proactief behandelen?

Afdeling
Naam
Begeleiders

Klimaat
Deniz Canpolat
dr. Bram Bregman &
dr. Rob van Dorland

februari 2010

Inhoud

Voorwoord	3
Inleiding	4
Probleemstelling	5
Theoretisch kader	6
Methodologie.....	7
Hoe ziet het KNMI de rol van klimaatsceptici in klimaatdebatten?.....	8
Hoe moet volgens het KNMI worden omgegaan met de kritische geluiden van klimaatsceptici?	9
Hoe moet volgens de buitenwereld binnen het KNMI worden omgegaan met de kritische geluiden van klimaatsceptici?	11
Conclusie	14
Persoonlijke visie	16
Literatuur	18

Voorwoord

Ik heb binnen het KNMI de kans gekregen om meer te leren van de organisatie. Nog belangrijker, ik heb kennis mogen maken met beleidsvorming. Tevens heb ik de mogelijkheid gekregen om mijn eigen onderzoeksonderwerp (klimaatsceptici) te kiezen. Gelukkig is vanuit het KNMI ook de behoefte naar meer inzichten van dit onderwerp, in het bijzonder hoe met klimaatsceptici dient te worden omgegaan.

Daarom heb ik geprobeerd om met de beperkte tijd van een maand en als 'beginnende' wetenschapper een zo goed mogelijk onderzoek neer te zetten. Ik hoop dan ook dat dit onderzoek van meerwaarde is voor het KNMI.

Tot slot wil ik mijn stagebegeleiders, dr. Bram Bregman en dr. Rob van Dorland hartelijk danken voor de hulp. Ook ben ik de geïnterviewde personen dankbaar die allen goed hebben meegewerkt aan het onderzoek.

Student bachelor bestuurskunde en bedrijfskunde aan de Erasmus Universiteit,

Deniz Canpolat

Inleiding

In de hedendaagse samenleving is de mondigheid van de burger toegenomen. Dit resulteert in steeds meer kritische geluiden richting het openbaar bestuur. Halsstarrige kritiek op de wetenschap komt voornamelijk uit de kant van sceptici. In de wijsbegeerte is filosoof Pyrrho van Ellis de grondlegger van de stroming scepticisme. Volgens hem is het verstandig om geen uitspraken te doen over de werkelijkheid en zo onverstoorbaarheid te verwerven (Ferwerda, 1996). Het scepticisme gaat ervan uit dat de menselijke geest van nature onbekwaam is om iets met zekerheid te weten, omdat al onze veronderstellingen gebaseerd zijn op andere veronderstellingen waardoor niets met zekerheid vast te stellen is (www.scepticisme.nl).

Het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut kampt als geen ander met sceptici. De heersende klimaattheorieën van de wetenschappers wordt door de scepticus ter discussie gesteld. Momenteel bestaat bij klimaatonderzoekers de consensus, dat het grootste deel van de temperatuurstijging op aarde sinds het midden van de 20^e eeuw, zeer waarschijnlijk door de mens is veroorzaakt. Desondanks zijn er vele onderzoekers/bedrijven/burgers die twijfelen aan de juistheid van het broeikaseffect.

De confrontatie met sceptici is een actueel probleem voor het KNMI. Een van de oorzaken is de toegenomen media-aandacht voor het klimaatprobleem als gevolg van de klimaatop in Kopenhagen. Daarnaast heeft recentelijk het 'climate gate' schandaal de politieke discussie doen oplaaien en, niet te vergeten, het vinden van foutieve informatie over het wegsmelten van gletsjers in de Himalaya in het klimaatrapport van de Verenigde Naties (IPCC, 2007). De burger – met weinig wetenschappelijk inzicht in het klimaatsysteem – wordt hierdoor besproeid met onzekerheid.

Nu zijn wetenschappers zich ervan bewust dat volledige zekerheid niet gegarandeerd kan worden, zeker niet in een klimaatsysteem dat gekenmerkt wordt door een hoge mate van complexiteit. Desalniettemin zijn de klimaatonderzoekers van het KNMI ervan overtuigd dat het IPCC de best mogelijke beleidsrelevante wetenschappelijke informatie over klimaatverandering bijeen brengt. De sceptici hebben echter andere ideeën over de te voeren klimaatbeleid.

Het KNMI worstelt dan ook in de omgang met sceptici. Is het beter om deze groep mensen te negeren, ondanks de 'wet KNMI 2002' die stelt dat het KNMI de samenleving dient te voorzien van kennis over het klimaatsysteem? Of is juist het tegenovergestelde – actief ingaan op sceptici – een betere strategie. Vragen waar de klimaatonderzoekers van het KNMI uiteenlopende meningen over hebben. In die zin is het interessant om te analyseren hoe het KNMI moet omgaan met de kritische geluiden van klimaatsceptici. Deze vraag speelt dan ook een centrale rol in de probleemstelling.

Probleemstelling

Doelstelling

Door middel van documentenanalyses en interviews analyseren hoe het KNMI moet omgaan met de kritische punten van klimaatsceptici, om te zorgen dat de burger op basis van objectieve informatie een gefundeerd oordeel kan vellen over de klimaatveranderingen.

Hoofdvraag

Wat is volgens het KNMI de rol van klimaatsceptici in klimaatdebatten, en hoe moet volgens dit instituut en de buitenwereld binnen het KNMI worden omgegaan met de kritische geluiden van klimaatsceptici?

Deelvragen

- Hoe ziet het KNMI de rol van klimaatsceptici in klimaatdebatten?
- Hoe moet volgens het KNMI worden omgegaan met de kritische geluiden van klimaatsceptici?
- Hoe moet volgens de buitenwereld binnen het KNMI worden omgegaan met de kritische geluiden van klimaatsceptici?

Relevantie

In de wetenschappelijke literatuur is weinig te vinden over de omgang met sceptici. Dit onderzoek probeert op een systematische manier conclusies te trekken over dit onderwerp; in dit kader is het onderzoek theoretisch relevant. Bovendien is dit onderzoek maatschappelijk relevant. In de politiek vinden allerlei debatten plaats over klimaatveranderingen. Dit onderzoek probeert een bijdrage te leveren aan deze discussies.

Theoretisch kader

Met het onderstaande theoretische kader wordt richting gegeven aan het onderzoek. Het beantwoorden van de hoofdvraag geschiedt door middel van een 'theoretische bril'. Deze manier van kijken wordt beïnvloed door de gebruikte theorieën. Voor dit onderzoek worden twee theorieën uit de bestuurskundige literatuur toegepast.

De eerste theorie heeft betrekking op de beelden in organisaties. In het boek van Morgan: *Images of Organizations* (2006) wordt gesproken over de breinmetafoor. Deze theorie gaat uit van het brein als een complex informatiesysteem waarin alles met elkaar samenhangt. Hoewel deze theorie de nadruk legt op het leren binnen de organisatie, zijn beelden wel afkomstig vanuit het functioneren van de hersenen.

Op het concept beelden sluit de dissertatie van Pennink uit 2004 goed aan. Daarin wordt het concept beeld uitgebreid vergeleken met de volgende concepten: een perceptie, een attitude, een visie, kennis en de intenties van een actor. Een perceptie heeft betrekking op de waargenomen werkelijkheid van het klimaat door het perspectief van het individu. Een attitude heeft in dit onderzoek te maken met de houding ten opzichte van klimaatsceptici. Een visie heeft een bepaald toekomstbeeld voor ogen. Kennis is een fluïde mix van ervaringen, waarden, contextuele informatie, en het inzicht voor het evalueren en vergaren van nieuwe ervaringen en informatie. Tot slot hebben intenties te maken met de drijfveren van mensen.

De tweede theorie heeft te maken met interactieve beleidsvorming. Vertaling van deze theorie houdt in dat klimaatsceptici vanaf de eerste fasen in het beleidsproces worden betrokken om vervolgens gezamenlijk beleid te ontwerpen. Het grootste voordeel van deze manier van werken is dat er een groter draagvlak ontstaat voor het uiteindelijke beleid (Bovens, et al., 2007).

Op basis van de besproken theoretische invalshoeken zal de feitelijke analyse plaatsvinden in de drie deelvragen. Met name de theorie van beeldvorming speelt een belangrijke rol in dit onderzoek. De beantwoording van de hoofdvraag is gebaseerd op persoonlijke meningen van wetenschappers die elk een eigen beeld van de werkelijkheid hebben. Het onderzoek wordt vervolgens afgesloten met een persoonlijke kijk op de probleemstelling.

Methodologie

In dit deel wordt besproken welke methoden & technieken een rol spelen in dit onderzoek. Allereerst wordt op basis van bestaande theorieën antwoord gegeven op de onderzoeksvraag; een vorm van deductief onderzoek (Van Thiel, 2007:44). In het theoretische kader is zojuist nader ingegaan op de toepassing van bestaande theorieën.

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van semi-gestructureerde interviews. Een bepaalde set aan vragen wordt telkens gesteld aan deskundigen (Van Thiel, 2010:109). In dit onderzoek is gekozen om vijf deskundigen binnen de afdeling klimaat (KNMI) te interviewen. Het gaat dan om de vijf volgende wetenschappers: dr. Bram Bregman, dr. Arie Kattenberg, dr. Albert Klein Tank, dr. Rob van Dorland en dr. Jeanette Bessembinder. Extern zijn tevens vijf deskundigen geïnterviewd. Er is allereerst gesproken met twee wetenschappers van de Universiteit van Amsterdam. De eerste hiervan is dr. Bas van Geel (klimaatsepticus), hoofddocent Paleo-ecologie. De tweede is prof. dr. Henry Hooghiemstra die gespecialiseerd is in Palynologie en Kwartair ecologie. Ook is gesproken met een klimaatdeskundige – Bart Strengers – van het Planbureau voor de leefomgeving. Tot slot is gesproken met twee beleidsambtenaren van het ministerie van VROM, te weten de heren Ronald Flipphi en Jan Pieters. Van groot belang is om op te merken dat de opinies in de interviews gebaseerd zijn op persoonlijke opvattingen.

Tot slot worden ook wetenschappelijke artikelen, beleidsnotities, mails en andere documenten geanalyseerd. Met behulp van de drie genoemde methoden (bestaande theorieën, semi-gestructureerde interviews en documentenanalyses) worden data gegenereerd waarop vervolgens de beschrijvende analyse kan plaatsvinden.

De interviews zijn gebaseerd op een selecte steekproef om zo te verzekeren dat een gevarieerd beeld wordt getoond van de uiteenlopende meningen over de omgang met klimaatseptici. Dit heeft consequenties voor de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek. De betrouwbaarheid van het onderzoek is gemiddeld: aan de ene kant wordt in dit onderzoek nauwkeurig een beschrijving gegeven van de bevindingen, aan de andere kant is het te betwijfelen of een herhaling van dit onderzoek tot dezelfde resultaten zal leiden (consistentie). Met betrekking tot de validiteit is het op basis van een beperkte steekproef wetenschappelijk niet verantwoord om generaliserende uitspraken te doen (externe validiteit). De interne validiteit – datgene wat de onderzoeker probeert te meten – is echter wel hoog in dit onderzoek. De deelvragen in dit onderzoek worden letterlijk gesteld in interviews, waardoor daadwerkelijk wordt gemeten wat is beoogd in het onderzoek (Van Thiel, 2007:55-57).

Ondanks de beperkte validiteit en betrouwbaarheid worden de bevindingen in dit onderzoek als relevant beschouwd. De tien interviews en documentenanalyses zijn bedoeld om het KNMI te verrijken met inzichten over de omgang met klimaatseptici. Wat betreft het laatstgenoemde zijn verschillende soorten klimaatseptici te herkennen. In dit onderzoek wordt gericht op alle soorten septici, omdat zij allen op de één of andere manier de huidige klimaatkennis (consensus) van het KNMI proberen in twijfel te trekken of te weerleggen.

Hoe ziet het KNMI de rol van klimaatsceptici in klimaatdebatten?

Beelden bepalen in belangrijke mate hoe een persoon naar de werkelijkheid kijkt (Morgan, 2006). Het beeld van klimaatsceptici is gevarieerd onder de KNMI-wetenschappers. De ene ziet sceptici als onschuldige critici die geen besef van de zaken hebben, en zich volgens de huidige fysische inzichten baseren op slechte theorieën; daardoor verkopen sceptici regelmatig onzin, hoewel sommigen interessante punten onderschrijven (Kattenberg, 2010). Een ander beeld is dat sceptici zich soms wat genuanceerder mogen uitlaten, en niet populistische uitspraken doen die wetenschappelijk onhoudbaar zijn (Bregman, 2010).

Daarnaast wordt de 'echte' wetenschapper als een integere onderzoeker gezien die ook weer geleid wordt door gekleurde informatie (Bregman, 2010). Dit wordt in een ander interview bevestigd waarin wordt beweerd dat sceptici een beperkte blik op de werkelijkheid kunnen hebben, en dat het door hun gedrevenheid lastig is om met deze groep mensen te communiceren (Klein Tank, 2010). Verder bestaat er het beeld dat sceptici vooral mediagericht zijn en met argumenten komen die wetenschappelijk niet zoveel voorstellen. Daarbij is deze groep vooral gericht om de burger te overtuigen op allerlei vlakken: ze springen van het ene discussiepunt naar het andere (Van Dorland, 2010). Hierdoor lijkt het erop dat 'hardnekkige' sceptici niet overtuigd willen worden (Bessembinder, 2010).

Sceptici spelen verschillende rollen in de klimaatdebatten. De wetenschap wordt gekenmerkt door het kritisch kijken naar waarnemingen, hypothesen en bevindingen; dit zorgt ervoor dat de wetenschap vooruit komt. Vanuit deze optiek houden sceptici de klimaatwetenschappers scherp (Bessembinder, 2010). Aan de andere kant maken zij de discussie lastig door in vele gevallen 'slechte' theorieën te poneren (Van Dorland, 2010), en ongenuanceerd te verklaren dat het huidige klimaatbeleid klinkklare onzin is (Klein Tank, 2010). Het probleem met deze categorie sceptici is dat deze nauwelijks ruimte biedt voor de wetenschappelijke gedachtewisseling. Ze beginnen steeds weer bij begin af aan met de theorieën; de onzekerheid wordt hierdoor opgeblazen (Kattenberg, 2010). Een andere rol in debatten is het beschermen van de persoonlijke belangen (Bregman, 2010).

Volgens de ondervraagden van het KNMI zijn de drijfveren van klimaatsceptici divers. Een van de drijfveren is de betrokkenheid bij een (economisch) belang van olie- en kolenbedrijven; deze wordt ondersteund door vrijwel alle geïnterviewde personen van het KNMI. Daarnaast worden andere sceptici gedreven door het liberale denken: de emissiehandel onder het klimaatverdrag leidt tot een te grote (wereldwijde) overheidsbemoediging (Kattenberg & Bregman, 2010). Een ander drijfveer is de veronderstelling dat de mens nietig is ten opzichte van de 'grote' natuur om de opwarming van de aarde te veroorzaken (Van Dorland, 2010). Ook is het belangrijk om te beseffen dat sceptici graag bevestiging ontvangen voor hun verrichte werk (Klein Tank, 2010). Deze proliferatiedrang is overigens ook een drijfveer bij klimaatwetenschappers (Bregman, 2010).

Hoe moet volgens het KNMI worden omgegaan met de kritische geluiden van klimaatsceptici?

Het KNMI is een onafhankelijk kennisinstituut voor Nederland. Idealiter is de scheiding tussen de wetenschap en politiek de norm. Het KNMI is echter niet volledig in het vlak van de wetenschap te plaatsen. Het wordt ook geconfronteerd met het maatschappelijke debat, bijvoorbeeld het destijds adviseren van de deltacommissie onder leiding van Veerman. Het is echter niet de bedoeling dat het KNMI gaat bepalen hoe de allocatie van middelen moet plaatsvinden, dat is de taak van de politiek (Kattenberg, 2010).

Vanuit deze gedachte wordt het belangrijk geacht om als kennisinstituut principieel te bewegen op het vlak van de wetenschap. Er wordt dan ook aanbevolen om sceptici serieus te nemen in debatten. Dat wil zeggen dat respectvol met sceptici wordt omgegaan, en dat er een dialoog plaatsvindt waarin grondig inhoudelijk kritiek wordt gegeven op de theorieën van sceptici (Kattenberg, 2010). Overigens moet hier niet te veel tijd in worden gestoken, omdat het KNMI ook andere wettelijke taken goed moet uitvoeren (Bessembinder, 2010). Een andere aanbeveling is interactieve beleidsvorming: gezamenlijk met sceptici samenwerken aan beleid. Dit zorgt ervoor dat er meer draagvlak ontstaat onder de kritische actoren (Kattenberg, 2010). Een potentieel gevaar hiervan is dat klimaatsceptici uiteindelijk weer kunnen terugkrabbelen. Het KNMI heeft ooit samen met scepticus dr. C. de Jager onderzoek verricht naar de invloed van de zon op het klimaat. De conclusies van dit onderzoek werden na een half jaar weer door de Jager zelf ter discussie gesteld (Van Dorland, 2010).

Een ander alternatief is om via het Internet effectief en efficiënt in te gaan op klimaatsceptici. Concreet betekent dit dat er een weblog op het Internet komt waarbij met een goed, neutraal betoog snel wordt gereageerd op tegengeluiden (Bregman & Klein Tank, 2010). Vanuit het KNMI betekent dit een meer afzijdige houding ten opzichte van sceptici. Het is veel effectiever om tijd te steken in publieke voorlichting richting ministeries, bedrijven/professionals en burgers in plaats van sceptici die niet te overtuigen zijn. De toepassing hiervan vertaalt zich in standaardantwoorden op de reacties van sceptici; zo wordt goed omgegaan met de kostbare tijd (Klein Tank, 2010). Sceptici krijgen dan ook niet te veel aandacht. Hierbij worden de theorieën van relatiebeheer aangehaald: indien de tegenpartij – de klimaatsceptici – geen relatie willen aangaan met het KNMI, dan wordt er onevenredig veel tijd (en geld) gestopt in relaties die nooit echt tevreden zullen zijn (Bregman, 2010).

Oud-onderzoeksdirecteur Gerbrand Komen van het KNMI heeft ook wat lessen getrokken uit de theorieën van relatiebeheer. Daarom betoogt hij dat ondanks dat het KNMI behoorlijk vrij is in de wijze waarop het communiceert over klimaatverandering, de ervaring leert dat het beter is om enige restricties op te leggen in de wijze waarop gecommuniceerd wordt met de media, burgers, kamerleden, bewindslieden, ambtenaren, sceptici en milieualarmisten. Er wordt voornamelijk gewezen op het gevaar van selectieve citatie. De media haalt soms bepaalde argumenten uit zijn context, waardoor ongenueanceerd een verkeerd beeld wordt gegeven. In de jaren '90 is dit de heer Komen overkomen na een interview met het NOS journaal: het citaat 'we weten het niet' werd aangehaald waardoor de nuancering ver te zoeken was (Komen, 2006).

Daarnaast wordt aangeraden om meer zichtbaar in de media te zijn. Deze maatregelen vragen wel om toewijzing van meer middelen. Een optie is om binnen de organisatie een deskundige te plaatsen die zich speciaal richt op klimaatsceptici. Tevens is het raadzaam om af en toe in dialoog te treden met sceptici. Dit moeten echter geen openbare bijeenkomsten zijn, omdat dan de veelal 'niet-wetenschappelijke' argumenten van sceptici in de pers worden gelijkgesteld aan de argumenten van de wetenschap (Van Dorland, 2010). Een ander alternatief is om in de media integere publicaties uit te geven die op een heldere wijze de belangrijkste geluiden van sceptici weerleggen. Op die manier krijgt de samenleving meer duidelijkheid (Klein Tank, 2010). Tot slot wordt geadviseerd om een balans te zoeken tussen het optreden in de publiciteit en het uitvoeren van taken zoals wetenschappelijk onderzoek, want voortdurend in de media reageren op sceptici is niet de taak van het KNMI. Indien het KNMI besluit om zich te uiten in de media, dan is het van groot belang om in de communicatie de perceptie van de buitenwereld in ogenschouw te nemen (Bessembinder, 2010).

Hoe moet volgens de buitenwereld binnen het KNMI worden omgegaan met de kritische geluiden van klimaatsceptici?

In dit onderzoek wordt naast de interne blik op de werkelijkheid, ook bekeken hoe de buitenwereld het probleem met sceptici benadert. Dit geeft het KNMI meer inzichten over de opvattingen in de omgeving van de organisatie. Op die manier kan het KNMI beter anticiperen op de buitenwereld.

Binnen het ministerie van VROM kijkt men enigszins anders aan tegen klimaatsceptici. Het uitgangspunt is dat het KNMI primair een wetenschappelijk instituut is met tevens een publieke functie. Dat impliceert dat het KNMI een platform kan bieden voor het wetenschappelijke debat, bijvoorbeeld via colloquia (Flipphi, 2010). Het probleem is dat nu voornamelijk het beeld bestaat dat alleen de sceptici kritiek hebben, en dat daardoor elk criticus een scepticus zal zijn. Belangrijk is om te communiceren dat binnen de wetenschap ook onafhankelijk en kritisch wordt gekeken naar de opwarming van de aarde. Een helder voorbeeld is om aan te geven dat de broeikasgashypothese een lange tijd 'uit' is geweest, maar dat na grondiger onderzoek weer in ere is hersteld (Pieters, 2010). Het publiek moet zo op de hoogte worden gebracht over welke kennis in de klimaatveranderingen verschillend wordt gedacht (Flipphi, 2010).

Concreet moet het KNMI volgens VROM de sceptici niet links laten liggen, maar juist meer reageren op de kritische geluiden in de media. Sceptici met slecht onderbouwde argumenten moeten ter verantwoording worden geroepen. Hoe denkt de scepticus bijvoorbeeld zelf over de klimaatproblematiek, welke aanwijzingen zijn daarvoor en is hij op de hoogte van theorie X? VROM wordt geconfronteerd met de vraag of er beleid gevoerd moet worden en hoe doortastend dat moet zijn. In dat verband is het relevant of de sceptici aannemelijk kunnen maken dat niets doen, niet leidt tot vermijdbare klimaatverandering. De discussie is nu gericht op de vraag of het IPCC de volle 100% gelijk heeft. Voor die test zakt het IPCC, maar het kind mag niet met het badwater worden weggegooid, en daar gaat het soms op lijken (Pieters, 2010).

In de reacties van het KNMI moet in de pers doorklinken dat de oorzaak van klimaatveranderingen een wetenschappelijke worsteling is. Op de website van het KNMI, in de rubriek van 'veelgestelde vragen', kan bijvoorbeeld expliciet de onzekerheden van modellen en theorieën benadrukt worden. Het KNMI moet aan het publiek de boodschap overbrengen dat het een open vizier houdt, en dat de burger spoedig op de hoogte wordt gebracht indien andere verklaringen naar boven komen drijven. Er zijn twee mogelijke wegen om in de pers om te gaan met de geluiden van sceptici. Een eerste mogelijkheid is om bij publicaties meteen te laten zien dat er binnen het KNMI/IPCC ook genuanceerd wordt gedacht, zodat de journalist zich kan wenden tot de deskundige wetenschapper. De tweede optie is het organiseren van bijeenkomsten met hoofdredacteuren van kranten. Aan de hand daarvan kunnen wetenschapsjournalisten een belangrijkere rol spelen in het maatschappelijke debat. Het idee is dat de pers op die manier zelf de kwaliteit van de argumenten kan beoordelen (Pieters, 2010).

Het PBL (Planbureau voor de Leefomgeving) heeft, net als het KNMI, te maken met de geluiden van klimaatsceptici en klimaatalarmisten. Binnen de organisatie is het idee ontstaan om een project te starten ten einde de communicatie over het onderwerp 'klimaat' te stroomlijnen; er worden hier middelen voor beschikbaar gesteld. Er zullen in eerste instantie besloten debatten met sceptici worden georganiseerd, omdat anders de kans groot is dat er een 'welles/nietes' discussie zal ontstaan die niet bijdraagt aan een groter begrip bij het bredere publiek. Vervolgens worden hiervan verslaggeving gedaan die openbaar worden gemaakt aan het publiek. Het PBL gaat daarmee voor een proactieve aanpak waarin meer initiatief wordt getoond. Ook wordt de rubriek 'veel-gestelde' vragen op het klimaatportaal van het PCCC uitgebreid en verbeterd waar nodig. Verder komt er een duidelijke procedure om in de media snel te reageren op klimaatgerelateerde berichten. Werknemers moeten bijvoorbeeld snel bijeenkomen na belangrijke berichten om met een duidelijke boodschap te komen: een efficiënte en effectieve aanpak (Strengers, 2010).

Bepaalde kenmerken van de nieuwe strategie van het PBL worden ook aanbevolen aan het KNMI. Het KNMI zou een proactieve aanpak kunnen hanteren, waarbij het KNMI zelf het initiatief neemt voor bijvoorbeeld debatten. Het is daarbij raadzaam als het KNMI middelen beschikbaar stelt voor het actiever voeren van de klimaatdiscussie. De wetenschappers hebben naast hun kernactiviteiten, vaak niet de tijd om te reageren op berichten in de media. Daarnaast is het belangrijk om de media-alertheid te vergroten. Sneller reageren op opinieartikelen die een groot bereik hebben (www.dagelijksestandaard.nl, Elsevier etc.). Daarbij is het ook verstandig om kritisch te zijn tegenover alarmisten die niet alle kennis in perspectief plaatsen: zo wordt de geloofwaardigheid van het KNMI vergroot. Ook is het effectief om het beleid van het PBL en het KNMI op elkaar af te stemmen, voor zover dat al niet binnen het PCCC is gebeurd (Strengers, 2010).

De Universiteit van Amsterdam kenmerkt zich door een kritisch, creatief en internationaal klimaat, een open sfeer en een sterke betrokkenheid bij stad en samenleving (www.uva.nl). Met name het kritische aspect kwam tot uiting na een gesprek met twee wetenschappers van de UVA. Zo wordt gewezen op het gegeven dat de gepresenteerde cijfers van het IPCC/KNMI niet met zekerheid vast te stellen zijn. Daarvoor heeft de klimaatwetenschap nu nog te weinig kennis. Het is heel waarschijnlijk dat broeikasgassen een rol spelen in de opwarming van de aarde, alleen is het nog niet wetenschappelijk aan te tonen in welke mate dit gebeurt (Hooghiemstra, 2010).

De taakstelling en nationale opdracht van een universiteit verschilt met die van een instituut als het KNMI. Het KNMI heeft voornamelijk het doel om zo betrouwbaar mogelijke informatie te verstrekken aan de samenleving. Het moet daarom een conservatieve houding aannemen ten opzichte van onzekere hypothesen en onzekere getallen. Het KNMI heeft niet tot doel om sceptici te overtuigen. Onzekerheden over het klimaat op langere tijdschalen (van duizenden jaren tot ijstijdcycli) moet door universiteiten worden uitgezocht. Dat is niet zo zeer de taak van het KNMI. Een universiteit probeert een kritische blik te werpen op alle hypothesen die soms moeten worden bijgesteld. Klimaatdebatten horen in een ambiance van debat en onzekerheid thuis en dus op de eerste plaats aan een universiteit. Het KNMI kan daarbij zeker een stimulerende en richtinggevende rol hebben (Hooghiemstra, 2010).

Als gevolg van dit verschil in taakstelling geven deze twee instanties op bepaalde klimaatvraagstukken verschillende antwoorden. Het is belangrijk om dit verschil in taken, doelen en posities helder te maken voor het grote publiek. Op het moment is dit voor de burger onduidelijk. Een beter begrip voor de positie van het KNMI maakt de kans kleiner dat het instituut onterechte kritiek over zich heen krijgt (Hooghiemstra, 2010).

Ook is binnen de UVA gesproken met paleo-ecoloog dr. Bas van Geel die zichzelf omschrijft als een klimaatscepticus. Hij heeft – vanuit zijn opgebouwde kennis over de geschiedenis van het klimaat - opvattingen over klimaatveranderingen die sterk afwijken van wat het IPCC gepubliceerd heeft. Hij is van mening dat de temperatuurstijging gedurende de 20^e eeuw voornamelijk te maken heeft met een bijzonder hoge activiteit van de zon. Hij is wel van mening dat vele maatregelen die passen in het klimaatbeleid nodig zijn, maar dan wel vanwege energiepolitieke en ecologische redenen.

Van Geel heeft ook zo zijn ideeën over hoe het KNMI zou moeten omgaan met geluiden van sceptici. Het is van groot belang dat het KNMI genuanceerder haar klimaatkennis naar buiten brengt. Van Geel verwacht namelijk dat de aarde een koudere periode tegemoet gaat. Als dat gaat gebeuren, dan zal dat een buitengewoon negatief effect hebben op de reputatie van het KNMI/IPCC: de geloofwaardigheid van klimaatwetenschappers komt dan in het geding. Het KNMI doet er verstandig aan om zich hiertegen te beschermen door alarmistische berichtgeving over de 'Opwarming van de Aarde' te relativiseren (van Geel, 2010). Het is van belang dat het KNMI meer tegengas geeft. De volgende uitspraak in het blad CHANGE (2008) van Ken Livingstone – voormalig burgermeester van Londen – wordt ter illustratie aangehaald:

"I think climate change is going to be very much worse than people anticipate. It will happen more rapidly. The optimistic scenario is that we're heading towards tens of millions of people dying, the pessimistic scenario would be hundreds of millions. Something approaching the collapse of human civilization".

Volgens van Geel zou het KNMI de kritiek op dergelijke alarmistische onzin niet aan sceptici moeten overlaten. Het nationale instituut dat objectiviteit hoog in het vaandel heeft staan, zou in dit soort gevallen zelf corrigerend moeten optreden. Overigens heeft het IPCC/KNMI wel goed gereageerd op de overschatte voorspellingen van de smeltende gletsjers in de Himalaya. Tot slot wordt betoogd dat inhoudelijk meer aandacht zou kunnen worden geschonken aan wetenschappelijke onderbouwingen van klimaatsceptici (van Geel, 2010).

Uit het bovenstaande blijkt dat klimaatsceptici het klimaatprobleem anders benaderen, zo ook econoom en uitgesproken scepticus Hans Labohm. Hij heeft geen vertrouwen in het voorspellende vermogen van (ingewikkelde) klimaatmodellen (Weblog NOS, 2009). Dit is overigens een veelgehoord kritiekpunt. Het is een illusie om te pretenderen dat het klimaat beheersbaar is, daarvoor weten we veel te weinig van het systeem en is het waarschijnlijk ook te onvoorspelbaar (Oerlemans, 2007). Ook beweert Labohm dat de wetenschappelijke basis niet voldoende solide is om rationele beslissingen te kunnen nemen ten aanzien van het klimaatbeleid. Daardoor ziet hij niet in waarom overheden miljarden investeren in klimaatmaatregelen (Weblog NOS, 2009). Andere bekende sceptici zoals Arthur Rörsch, Salomon Kroonenberg en Marcel Crok ondersteunen linksom of rechtsom ook dergelijke geluiden.

Conclusie

De bovenstaande deelvragen geven een grondige analyse van de uiteenlopende meningen over de aanpak van sceptici. Er is allereerst aangegeven hoe het KNMI de rol van klimaatsceptici ziet in klimaatdebatten. Vervolgens is beschreven hoe het KNMI denkt over de omgang met geluiden van sceptici. In de laatste deelvraag is aangegeven welke opvattingen de buitenwereld heeft over de aanpak van sceptici vanuit het KNMI. Het doel van deze deelvragen is om de onderstaande hoofdvraag te beantwoorden.

Wat is volgens het KNMI de rol van klimaatsceptici in klimaatdebatten, en hoe moet volgens dit instituut en de buitenwereld binnen het KNMI worden omgegaan met de kritische geluiden van klimaatsceptici?

Het KNMI heeft een aantal beelden van sceptici. Aan de ene kant zijn de geluiden van sceptici grillig, kortzichtig en populistisch. Dat maakt het lastig om deze groep mensen te overtuigen. Aan de andere kant komen integere sceptici soms met wetenschappelijk interessante punten.

Beelden bepalen hoe de mens de werkelijkheid benadert (Morgan, 2006). Het is daarom niet verwonderlijk dat de verschillende beelden binnen het KNMI leiden tot verschillende meningen ten aanzien van de rol van sceptici in klimaatdebatten. Hierin is ook een duidelijke tweedeling te zien. Aan de ene kant houdt de scepticus de wetenschap scherp. Aan de andere kant wordt de onzekerheid door sceptici sterk uitvergroot en poneren zij vaak wetenschappelijk onhoudbare theorieën.

Het KNMI heeft graag dat de burger op basis van objectieve informatie een gefundeerd oordeel kan vellen over de klimaatveranderingen. De meningen zijn verdeeld over de te voeren 'omgangsbeleid' met de stellingen van sceptici. Een optie is om actief in dialoog te treden met sceptici. Daartegenover staat dat het KNMI niet buitensporig veel tijd wilt steken in sceptici, omdat dat niet het doel is van het instituut. Een mogelijkheid is om via het Internet (weblog) op een efficiënte en effectieve manier te reageren op sceptici. Ook wordt aangeraden dat het KNMI meer zichtbaar is in de media waarbij weldoordacht een genuanceerd, neutraal en integer betoog voor het publiek wordt gepubliceerd. Beschikbaar stellen van extra middelen is van belang om deze strategieën succesvol uit te kunnen voeren. Een evidente overeenstemming binnen het KNMI is dat het instituut zich principieel op het vlak van de wetenschap moet bewegen, en niet de kant van de politiek opgaat.

Met betrekking tot de omgang met sceptici is ook naar de mening gevraagd van de buitenwereld. Samenvattend is binnen het PBL het volgende te concluderen. Het is verstandig dat het KNMI de geluiden van sceptici en alarmisten niet links laat liggen, maar op een efficiënte en effectieve manier proactief behandelt en dit duidelijk naar voren brengt in de media.

Binnen het ministerie van VROM worden de volgende tactieken aanbevolen. Momenteel bestaat het beeld dat alleen de scepticus kritiek heeft op de klimaattheorieën. Het KNMI moet in de media de boodschap overbrengen dat het instituut ook onafhankelijk en kritisch naar de opwarming van de aarde kijkt, en dat de burger meteen op de hoogte wordt gesteld na nieuwe bevindingen. Verder is het nuttig om in de media actief in te gaan op de geluiden van sceptici, en ervoor te zorgen dat (wetenschaps)journalisten zelf een oordeel kunnen vellen over de kwaliteit van de argumenten.

De twee wetenschappers van de UvA hebben een andere kijk op het probleem. Aan de ene kant wordt gesteld dat het KNMI niet de indruk moet wekken dat vrijwel alles met zekerheid is vast te stellen: broeikasgassen spelen waarschijnlijk een rol, maar het is nog niet duidelijk in welke mate dit gebeurt. Deze onzekerheden moeten door universiteiten worden uitgezocht, omdat dat beter past bij het karakter van een universiteit. Er is een verschil tussen de doelen/taken/posities van het KNMI en een universiteit. Het is belangrijk dit helder te maken voor het publiek, de burger krijgt zo meer begrip voor de positie van het KNMI.

Vanuit de kant van de scepticus komen andere geluiden naar boven drijven. Het KNMI zou een meer genuanceerd beeld naar buiten kunnen brengen, om te voorkomen dat de geloofwaardigheid van de klimaatwetenschappers in het geding komt te staan voor het geval dat bepaalde theorieën niet waar blijken te zijn. Verder is het verstandig om meer tegengas te geven aan alarmistische berichten, want het KNMI heeft objectiviteit hoog in het vaandel staan. Tot slot kan inhoudelijk meer aandacht worden geschonken aan wetenschappelijke onderbouwingen van klimaatsceptici.

Uit het bovenstaande wordt duidelijk dat de meningen verdeeld zijn over het onderzoeksonderwerp. Een groot voordeel is dat de verscheidenheid aan meningen tot veel verschillende ideeën leidt. Het KNMI krijgt hierdoor voldoende inzichten vanuit zowel het KNMI als de buitenwereld. De kunst is om als instituut deze ideeën te combineren tot een effectief en efficiënt beleid waarmee adequaat op de kritische geluiden van klimaatsceptici wordt gereageerd. De afdeling klimaat van het KNMI wordt zo als een voetbal richting het doel geschoten: zorgen dat de burger op basis van objectieve informatie een gefundeerd oordeel kan vellen over de klimaatveranderingen.

Persoonlijke visie

Graag wil ik mijn persoonlijke visie op het probleem ook laten horen. Ondanks dat ik een gebrek aan kennis en ervaring heb, ben ik van mening dat ik als buitenstaander een frisse blik op het probleem met klimaatsceptici heb. Vanuit de expertise, die ik heb opgebouwd tijdens mijn studie bedrijfskunde en bestuurskunde, kom ik tot de volgende aanbevelingen.

Allereerst valt mij op dat elke instantie vanuit een eigen perspectief het probleem benadert. In de interviews komt duidelijk naar voren dat iedere wetenschapper zijn eigen achtergrond gebruikt om de klimaattheorieën te beoordelen. Nu is dat geen bevinding waar de wetenschapper c.q. beleidsambtenaar van zal opkijken, maar het is waarschijnlijk een goede verklaring waarom er soms zoveel frictie ontstaat met klimaatsceptici. Meer begrip van het perspectief van de tegenpartij kan in dit opzicht de effectiviteit van klimaatdebatten vergroten.

Aansluitend hierop is het verstandig om meer verschillende disciplines te betrekken bij het klimaatonderzoek. Bestuurskunde is een studie waarbij gebruik wordt gemaakt van verschillende disciplines met als gevolg dat meer inzichten naar boven komen drijven. Momenteel wordt de klimaatafdeling van het KNMI voornamelijk bezet door fysici met een wiskunde/natuurkunde achtergrond. Een mogelijkheid is om de diversiteit aan te moedigen. Geef bijvoorbeeld ook ruimte aan paleo-ecologen die de geschiedenis van het klimaat onderzoeken. Nu wordt niet beweerd dat het KNMI op het verkeerde spoor is, ik heb niet de technische achtergrond om dat te beoordelen. Echter, ik verwacht wel dat andere disciplines met verschillende inzichten komen om uiteindelijk tot een beter begrip van het complexe klimaatsysteem te komen. Dit verhoogt het 'waarheidsgehalte' van de klimaattheorieën. Uiteindelijk is dit ook het doel van de integere klimaatscepticus. Toepassing van meer verschillende disciplines binnen het KNMI kan zo leiden tot minder kritische geluiden vanuit sceptici.

Ook raad ik aan dat het KNMI meer onderzoeken gaat uitvoeren in samenwerking met klimaatsceptici die een groot bereik hebben. Deze interactieve beleidsvorming zal meer draagvlak creëren (Bovens et al., 2007): de scepticus heeft immers zelf meegewerkt aan het onderzoek. Nu is het niet te verwachten dat sceptici hierdoor meteen overtuigd raken van het KNMI. Het is echter wel aannemelijk dat sceptici minder hard zullen uithalen naar het KNMI, omdat zij zullen ervaren dat het KNMI een open en integer blik op de klimaatwetenschap heeft. In het verleden is al eens samengewerkt met een scepticus, maar die heeft zich later verzet tegen zijn conclusies. Het voorkomen van één incident is wat mij betreft niet voldoende om de optie interactieve beleidsvorming voorgoed af te schrijven.

In de tijd van de zuilen was de samenleving duidelijk te verdelen in verschillende groepen met gemeenschappelijke normen en waarden. Tegenwoordig is de samenleving versplinterd door verschillende ontwikkelingen: ontideologisering, ontzuiling en individualisering. Met name door het laatstgenoemde is de mondigheid van de burger toegenomen (Bekkers, 2007). Dit kan een oorzaak zijn voor de vele grillige, kritische en sceptische geluiden richting het KNMI. In het kader van de 'wet KNMI 2002' moet het instituut op de gehele samenleving reageren, en zo ook op de geluiden van klimaatsceptici.

Bedrijfskundig gezien is het goed om als organisatie te reageren op de toenemende druk vanuit de samenleving c.q. omgeving. Vanuit de gedachte dat het reageren op sceptici veel tijd in beslag neemt, is het belangrijk dat het management de efficiëntie van deze operaties vergroot. Het KNMI moet namelijk met de beperkte tijd ook andere belangrijke taken uitvoeren.

Uit gesprekken met KNMI-wetenschappers blijkt dat klimaatsceptici nogal voorspelbaar uit de hoek komen, met uitzondering van onverwachte politieke schandalen. Gezien het gegeven dat de omgeving (klimaatsceptici) stabiel, simpel en in hoge mate voorspelbaar is, is het verstandig om als rigide organisatievorm daarop te reageren. Dit houdt in dat het KNMI zich moet richten op efficiëntie en routinisering van processen (Volberda, 2004). Het management van het KNMI is veel beter in staat om hier invulling aan te geven, maar concreet heb ik wel een idee. Het KNMI kan bijvoorbeeld speciaal via het intranet een centrale opslagbank voor klimaatsceptici creëren. Daar moeten alle behandelde vragen van sceptici met de bijbehorende antwoorden getoond worden. Alle medewerkers van het KNMI kunnen dan binnenkomende vragen van sceptici snel behandelen met standaardantwoorden die te vinden zijn in de centrale opslagbank. Deze efficiënte en effectieve aanpak geeft het KNMI meer tijd voor andere belangrijke taken.

Daarnaast is het aanbevolen dat het KNMI in de media met een consistent sterk en helder tegengeluid op klimaatsceptici reageert. Het overgrote deel van de samenleving bestaat uit niet-wetenschappers. Het heeft daarom niet veel zin om allerlei ingewikkelde relaties te specificeren. Verder wordt in mijn optiek het merendeel van de bevolking beïnvloed door de zogeheten 'peripheral' route: boodschappen die om een lage mate van analytisch vermogen vragen en die gebaseerd zijn op 'cues' (Myer, 2007). Vanuit die gedachte is het zinvol om korte, krachtige en objectieve boodschappen – in de vorm van zowel tekst als beeld – naar de samenleving te communiceren. Op deze manier staat het KNMI sterker tegenover de veelal 'populistische' argumenten van sceptici. Aan de andere kant is het gewenst om 'alarmistische' berichten te nuanceren, zodat de neutraliteit en geloofwaardigheid van het KNMI nadrukkelijk wordt geïllustreerd.

Samenvattend worden de volgende maatregelen aanbevolen. Allereerst is het behulpzaam meer begrip te hebben van het perspectief van de tegenpartij. Aansluitend hierop is het verstandig om meer verschillende disciplines te betrekken bij de klimaatonderzoeken, bijvoorbeeld in combinatie met interactieve beleidsvorming. Verder wordt vanuit bedrijfskundig optiek aangeraden om als organisatie meer op efficiëntie en routinisering van processen te richten. Tot slot is het doeltreffend als het KNMI op een consistente en daadkrachtige manier in de media verschijnt.

Persoonlijk vind ik het lastig om te beoordelen in hoeverre deze aanbevelingen effectief en passend zijn. Het KNMI worstelt al jaren met klimaatsceptici, en in die hoedanigheid ben ik mij ervan bewust dat mijn aanbevelingen hoogstwaarschijnlijk geen 'one best way' benaderingen zijn. Mijn doel is echter om met mijn opgedane kennis en ervaring als student, het KNMI te verrijken met nieuwe en frisse inzichten. Ik hoop dan ook dat mijn persoonlijke visie van toegevoegde waarde is voor het KNMI.

Literatuur

- Bekkers, V. (2007) *Beleid in beweging*, Den Haag: Uitgeverij LEMMA.
- Bessembinder, J. (2010) *Interview: klimaatsceptici*, 26 januari 2010
- Bovens, M.A.P., 't Hart, P., Van Twist, M.J.W., (2007), *Openbaar bestuur: beleid, organisatie en politiek*, Kluwer, Alphen aan de Rijn
- Bregman, B. (2010) *Interview: klimaatsceptici*, 14 januari 2010
- Dorland, R. van (2010) *Interview: klimaatsceptici*, 14 januari 2010
- Ferwerda, R. (1996) *Sextus Empiricus: Grondslagen van het Scepticisme*, Baarn: Ambo
- Flipphi, R. (2010) *Interview: klimaatsceptici*, 11 januari 2010
- Geel, B. van (2010) *Interview: klimaatsceptici*, 21 januari 2010
- Gerbrand Komen (2006) *Communicatie over klimaatonderzoek*, http://www.knmi.nl/cms/content/66686/communicatie_over_klimaatonderzoek, 1 september 2006
- Hooghiemstra, H. (2010) *Interview: klimaatsceptici*, 21 januari 2010
- Klein Tank, A. (2010) *Interview: klimaatsceptici*, 18 januari 2010
- Kattenberg, A. (2010) *Interview: klimaatsceptici*, 13 januari 2010
- Kattenberg, A. (2010) *Interview: Organisatie*, 19 januari 2010
- Morgan, G. (2006) *Images of Organization*, California: Sage Publications Inc.
- Myer, D.G. (2007) *Exploring Social Psychology*, New York: McGraw-Hill
- Oerlemans, J. (2007) *De voorspelbaarheid van klimaatverandering is begrensd*, Universiteit Utrecht, 27 november 2007
- Pennink, B.J.M. (2004) *Samen managen met beelden: het ontwikkelen van een model*, 18 maart 2004
- Pieters, J. (2010) *Omgaan met kritiek van klimaatsceptici*, 15 januari 2010
- Strengers, B. (2010) *Interview: klimaatsceptici*, 19 januari 2010

Thiel, S. van (2010) *Bestuurskundig Onderzoek: een methodologische inleiding*, Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Universiteit van Amsterdam (2010) *De UVA in het kort*, http://74.125.77.132/search?q=cache:_PU9GbvQWccJ:www.uva.nl/over_de_uva/profiel-en/missie.cfm+uva+kenmerkt&cd=1&hl=nl&ct=clnk&gl=nl&client=firefox-a, 21 januari 2010

Volberda, H.W. (2004) *De Flexibele Onderneming*, Kluwer: Deventer

Weblogs Nationaal Omroepstation (2009) *Hans Labohm: Wedden dat het gaat afkoelen*, <http://weblogs.nos.nl/klimaat/2009/12/21/wedden-dat-het-gaat-afkoelen>, 29 december 2009